

หัวข้อวิทยานิพนธ์

กลองสะบัดชัย: จินตกรรมอัตลักษณ์ล้านนาของคนเมืองเชียงใหม่
(Sabatchai Drum: Chiangmai People's Imagined Lanna Identity)

ชื่อผู้เขียน

นางสาว อรดี อินทร์คง
(Miss Oradi Inkhong)

แผนกวิชา/คณะ

คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา (สาขามานุษยวิทยา)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
อาจารย์ ดร. ยุกติ มุกดากวิจิตร
ปี

อาจารย์ ดร. ยุกติ มุกดากวิจิตร
2552

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “กลองสะบัดชัย: จินตกรรมอัตลักษณ์ล้านนาของคนเมืองเชียงใหม่” ศึกษาการประกอบสร้าง “จินตกรรมอัตลักษณ์ล้านนา” ผ่านการแสดงกลองสะบัดชัยภายใต้บริบททางสังคมร่วมสมัยของเมืองเชียงใหม่ โดยใช้กรอบแนวคิดว่าด้วยอัตลักษณ์ และการศึกษาดูนิริริ และการแสดงในทางมนุษยวิทยา การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีวิทยาทางมนุษยวิทยา ด้วยการเก็บข้อมูลภาคสนามในสังคมเมืองเชียงใหม่เป็นหลัก ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2551 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2552

ผลการศึกษาพบว่า บริบทของการประกอบสร้าง “จินตกรรมอัตลักษณ์ล้านนา” ที่มีส่วนสัมพันธ์ กับการแสดงกลองสะบัดชัยเกิดขึ้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เชียงใหม่ก้าวสู่ภาวะ “ความเป็นเมือง” ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตในภาคเกษตรกรรม จากการผลิตเพื่อบริโภคไปสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ และการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เมืองเชียงใหม่เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง ทั้งทางด้านภาษาภาพของพื้นที่และโครงสร้างความสัมพันธ์ของผู้คน การประกอบสร้าง “จินตกรรมอัตลักษณ์ล้านนา” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 จนถึงวาระที่เมืองเชียงใหม่มีอายุครบรอบ 700 ปี (พ.ศ. 2539) แสดงออกชี้แจงแนวคิด 2 กระแสแหลักษ์ที่มีความย้อนแย้งกัน ระหว่างการสร้างอัตลักษณ์ในฐานะที่เป็น “สินค้า” และอัตลักษณ์ในฐานะที่เป็น “ภูมิปัญญา” ความย้อนแย้งนี้ปรากฏผ่านการนิยามความหมายให้กับกลองสะบัดชัยที่มีลักษณะแตกต่างกัน 2 แบบ คือ “กลองสะบัดชัยแบบประยุกต์” กับ “กลองสะบัดชัยแบบโบราณ” อย่างไรก็ตามความหมายทั้งสองแบบไม่ได้แยกขาดกันอย่างเด็ดขาด แต่มีการดำรงอยู่และมีปฏิสัมพันธ์ กันอย่างซับซ้อนผ่านวัฒนธรรมและปฏิบัติการต่างๆ

ความแพร่หลายของศิลปะการแสดงกลองสะบัดชัย ควบคู่ไปกับการเติบโตของเมืองเชียงใหม่ ไม่เพียงทำให้การแสดงชนิดนี้เข้าสู่ปริมณฑลของการแสดงในบริบทของสังคมสมัยใหม่ แต่ยังแทรกเข้าสู่พื้นที่งานประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ทั้งที่เดิมที่กลองชนิดนี้ไม่เคยอยู่ในอาณาบริเวณศักดิ์สิทธิ์มาก่อน ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงถึงการปรับเปลี่ยนความหมายของกลองสะบัดชัย ให้เข้ากับเงื่อนไขตามสถานการณ์ ทั้งความหมายของการเป็น “พุทธบูชา” และการเป็น “จุดขาย” ของการท่องเที่ยวเมืองเชียงใหม่

การเคลื่อนและปรับเปลี่ยนของอัตลักษณ์ล้านนา ยังเกิดขึ้นในระดับที่แยกย่อยลงไปในกลุ่มนักแสดงด้วย จากการศึกษาพบว่าสำนักกลองต่างๆ ได้สร้าง “อัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม” ซึ่งมีทั้งลักษณะที่แตกต่างและสอดคล้องกันผ่านเรื่องเล่าและปฏิบัติการต่างๆ เกี่ยวกับ (1) การถ่ายทอดความรู้ (2) รูปแบบการแสดงทั้งเสียงและลีลา และ (3) ภูมิหลังและ/หรือบริบทของกลุ่ม เพื่อสร้างความ “ได้เบรียบ” ในการครอบครองทุนประเพณีต่างๆ ที่ให้ผลลัพธ์ในอาณาบริเวณการแสดง (field) การประกอบสร้าง “ Jinakrung อัตลักษณ์ล้านนา ” ไม่เพียงเผยแพร่ให้เห็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ ในหลายมิติ แต่ยังทำให้เห็นการต่อสู้ช่วงชิงความหมายของ “ความเป็นล้านนา” จากกลุ่มคนต่างๆ ที่มีทั้งคนในท้องถิ่นและคนภายนอก อัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นสามารถผนแปรไปตามเป้าหมายทางการเมืองวัฒนธรรมของแต่ละฝ่าย